

HEDESLSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 10 - 79. årg.

15. aug. 1958

INDHOLD:

Hedeselskabets
årsberetning
1957 - 1958
ved
direktør
Niels Basse
(Slutning)

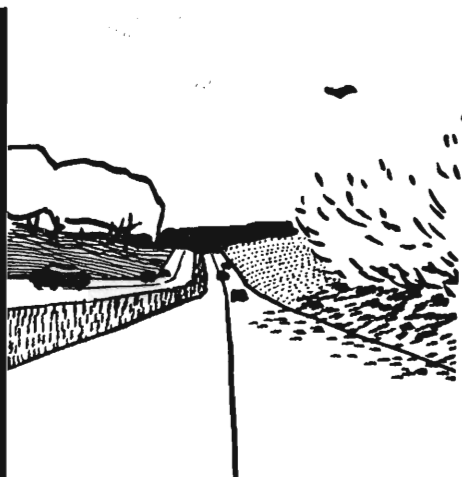
Oplag: 19.300



CREDITKASSEN FOR LANDEJENDOMME I ØSTIFTERNE (Landcreditkassen)

Laan mod 1. Prioritet i Landbrug, Skov- og Havebrug
samt Grundforbedringslaan

Aksel Jensen, K. Simonsen, H. L. Bardenfleth



PORTLAND CEMENT (-med trekanten)

opfylder rigeligt normernes krav,

høj konstant kvalitet

- benyttes overalt til almindelige betonarbejder, hvor ikke særlige grunde taler for en special-cement



FORHANDLERE OVER HELE LANDET

PALUDANS PLANTESKOLE A/S KLARSKOV

Skovplanter, hæk- og hegnsplanter, allétræer

Forlang prisliste
TELEFON KLARSKOV 9

Skive Cementstøberi

KNUD ØSTERGAARD
Telefon 921

NORMRØR
med garantimærket Δ
Imprægnering
Brøndrør

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62
og fiskerihavnen

Røde drænrør

føres altid på lager fra 2"
til 8" - Tilbud til tjeneste

A/S Gammelgaard
Teglværk

Telefon 187 - Skive

Røde DRÆNRØR

fra 2"—12" haves
altid på lager
Forlang tilbud

"Sofienlund"
TEGLVÆRK

Telefon 10 Ulstrup



gi'r Grøde

Faa fuldt Udbytte af
Jorden. Brug vor anerkendte Jordbrugskalk
— det betaler sig!

GUG KALKVÆRK A/S
Elmealle 2, Hasseris. Tlf. Aalborg 21288.

A/S Skive Markfrøkontor

Grundlagt 1896
Telefon 94 Skive
FRØAVL FRØHANDEL

AEROLIT

DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

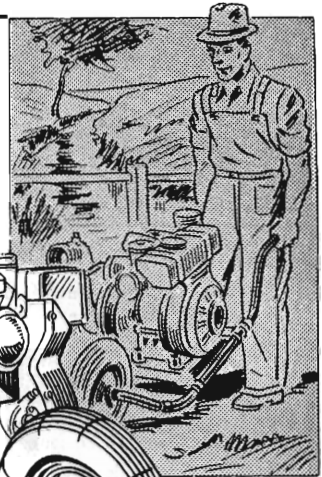
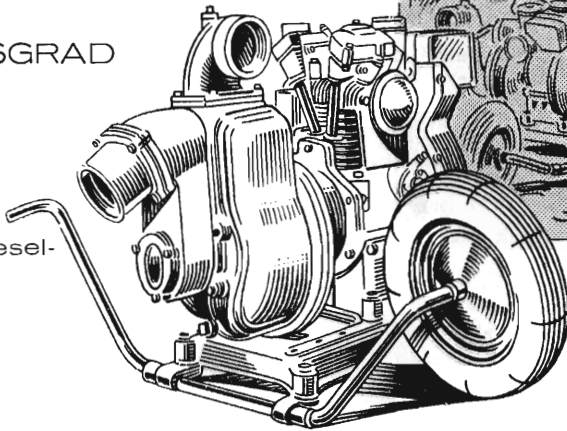
Selvansugende transportable

PUMPER

i robust og driftsikker udførelse

HØJ VIRKNINGSGRAD

Leveres uden motor
eller med elektro-, diesel-
eller benzinmotor
efter ønske



S. C. SØRENSEN A/S

Randers - Aalborg - Odense - København
Tlf. 4800 Tlf. 32500 Tlf. 2305 Tlf. Sø 8501

Tiden er inde —

EPOKE paa luft-gummihjul —
GRIB-DÆK - for spredning af
jordbrugskalk.



Ny kraftig model 56. En moderne kvalitetsmaskine
med stor kapacitet. Til denne maskine kan tillige
leveres fineste udskifteligt spreddeaggregat til
kunstgødning.

A. THOMSEN, Askov, Vejen - Tlf. Askov 47 - Vejen 566

A/S FRØCONTORET
KOLDING

Telf. 43 - 313

FRØAVL
FRØHANDEL



SIN

Livsforsikring
Livrenteforsikring
Ulykkesforsikring
Ansvarsforsikring
Hospitalsforsikring
Grundejerforsikring
Automobilforsikring

tegner man

NORDISK

Livsforsikrings-A/S af 1897

Ulykkesforsikrings-A/S af 1898

Hovedkontor:

St. Kongensgade 128 - Grønningen 17, København K. - Telefon 2860

Indhent tilbud

Frøavlscentret

HUNSBALLE
Holstebro - Tlf. 533
Frøavl og frøhandel

**Herning Hede-
& Discontobank**

10—12½, 14½—17
Telefon 5 . 273 . 720

Den er rigtig!



DEN
ER FRA

Zinck GODT-
HAAB



STATSANSTALTEN FOR LIVSFORSIKRING

ÆLDST STØRST

SKOVARBEJDESKOLENS KURSUS 1958/59.

Fra den 4. aug. til den 27. sept.	motorsavkursus af en uges varighed.	
9. Fra den 6. okt. " " 11. okt.	Afbarkningskursus (papirtre)	
10. " " 20. " " 15. nov.	Alm. skovarbejderkursus	
11. " " 24. nov. " " 20 dec.	do.	
12. " " 5. jan. " " 31. jan.	do.	(specielt nåletræ)
13. " " 9. febr. " " 28. febr.	do.	
14. " " 4. marts " " 25. marts	do.	

Forstuderende og skovfogedelever kan søge kursus nr. 13 og 14 mod betaling af kursusafgift kr. 150,00. Skovfogedelever på prøveår optages ikke.

Husk skovarbejderskolens bøger!

Håndredskaber til skovarbejde v/ G. Bergsten og I. Nissen... pr. stk. 4,00 kr.
 Arbejdstekniske råd og vink v/ G. Bergsten..... pr. stk. 3,00 kr.
 Regnskabsbog for motorsave pr. stk. 1,50 kr.

Mod forudindbetaling på Giro 72403 sendes bøgerne portofrit.
 Yderligere oplysninger:
 Skovarbejderskolen, Kagerup st., telefon Helsingø 302 u.
 P. s. v. I. Nissen



Brostrøm^s

Planteskole

VIBORG
 ved C. Nielsen
 Telefon 42

leverer alle planter for
 HAVE, MARK og SKOV
 Hårdføre og veldrevne arter
 for ethvert formål

Aktieselskabet
L. Hammerich & Co.
 Specialforretning i bygningsartikler
 Grundlagt 1854 . Tlf. 271 65 (3 lin.)
Aarhus

RØDGRAN

2/0 rods., 2/1 samt 2/2, Buderupholm tilbydes til billigste priser. Iøvrigt diverse skovplanter på lager.

A. Andersens
Planteskole
 Hjørring - Tlf. 106

Røde

drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

● Fredenshøj Teglværk
 Aabenraa Telefon 22127



BETONKLINKER

til

HULMURS- OG STALDISOLERING



A/S FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELEFON HERBORG 12

Handelsbanken i Viborg

Filial af Aktieselskabet
 Københavns Handelsbank

Kontor i
 Karup og Kølvrå

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor

Telefon 58

ØLGOD

Telefon 59

Aarhus Privatbank

Aarhus

Stiftet 1871

København

Løve Garn

Aktieselskabet Holger Petersen

Købmagergade . København K.



Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 10

15. aug. 1958

79. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 50 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktionsudv.: Afdelingsl., skovrider B. Steenstrup (formand), forstand. N. C. Nielsen og overingeniør N. Venov. Redaktør: H. Skodshøj. Tryk: Carlo Mortensen, Viborg.

Indhold: Årsberetning 1957—58. (Slutning.)

Forsiden: Udsigt over D.D.T.-plantagen i Midtsønderjylland tilhørende A/S Københavns plantageselskab, der stiftedes i 1934, og som efterhånden har anlagt og ejer 7 plantager.

Årsberetning 1957—58

ved

direktør Niels Basse.

(Slutning.)

Forsøg med røgkammerstøv fra cementovne. I samarbejde med Aalborg Portland Cement Fabrik har Hedeselskabet i årene 1952—56 udført et antal forsøg med anvendelse af røgkammerstøv, særlig på nyopdyrket hede og højmosse.

Produktet, som ifølge sit indhold kan benævnes kalikalk, fremkommer ved rensning af røgen fra cementovne.

Resultaterne af forsøgene er offentliggjort i Hedeselskabets Tidsskrift nr. 4 d. å.

Forsøg med råfosfat ved grundgødskning af nykultiveret hede.

I tilslutning til kultivering af Gudum hede blev der i 1950 anlagt et forsøg med henholdsvis 500—1000 og 2000 kg superfosfat pr. ha sammenlignet med samme mængder af råfosfat. Den årlige gødskning har til korn bestået i 200—300 kg kaligødning + 400 kg kalksalpeter og til rodfrugt 400 kg kaligødning + 600—700 kg kalksalpeter.

Udbyttet i foderenheder pr. ha har været følgende:

Tabel 1. Udbytte i foderenheder.

År og afgrøde	Uden fosforsyre	Superfosfat kg pr. ha			Råfosfat, kg pr. ha		
		500	1000	2000	500	1000	2000
1950: Havre	ca. 0	3067	3130	3233	ca. 0	ca. 0	ca. 0
1951: Havre	1281	2760	3491	3702	1994	2511	2650
1952: Vinterrug	1821	3231	3835	4338	2646	3298	3502
1953: Kartoffler	2962	4389	5764	7005	3610	4749	5528
1954: Vinterrug	2490	3330	4435	5783	3425	4402	4720
1955: Kålroer	1782	1785	2963	3687	3303	3831	4178
1956: Havre (udlæg)	1687	4669	4645	4829	4493	4363	4862
1957: Kløvergræs	3115	3692	3523	3754	3692	3477	3806

I Hedeselskabets Tidsskrift nr. 7 er nøjere redegjort for forsøget.

Den øvrige virksomhed. Jordbundsforholdene i vandarealer.

Undersøgelsen af jordbundsforholdene i vandarealer har fortsat omfattet sådanne områder, som Statens Landvindingsudvalg på forhånd har udpeget og skønnet teknisk muligt at afvande til en rimelig bekostning. Som det ofte er fremhævet, er en undersøgelse af jordbunden i vandarealerne ikke ensbetydende med, at der planlægges en tørlægning. Forinden dette sker, vil der blive foretaget en nøje afvejning af mulighederne for samfundsmæssig gevinst mod de tab, der kan tænkes at opstå i form af forringelse af landskabelig skønhed og ulemper for fiskeri m. v.

I øvrigt er der ved de enkelte vandarealer samtidig undersøgt tilsluttende lave landarealer, som trænger til afvanding. I flere tilfælde er der ikke nogen særlig skarp grænse mellem lave landarealer, sump og vandarealer, så det er faldet naturligt at søge opnået en oversigt over jordbundsforholdene som helhed, før der træffes beslutning om grænserne for en eventuel tørlægning.

Følgende undersøgelser er i 1957—58 afsluttet med udarbejdelse af beretning:

Ølsemagle strand nord Køge. Det samlede område, der er interesseret i en eventuel afvanding, udgør efter opmåling på kortet ca. 725 ha. Heraf er ca. 235 ha vanddækket areal og ca. 490 ha lave landarealer, hvoraf ca. 350 ha er undersøgt, medens ca. 140 ha (kolonihaver og byggegrunde) ikke er nærmere undersøgt.

Det vanddækkede areal er temmelig fladvandet, idet der kun få steder forekommer over 50 cm vanddybde.

Jordbunden er gennemgående af ret simpel beskaffenhed, idet den overvejende består af sand til hened en meters dybde eller mere. Der er dog

en del lermuldede arealer i den vestlige side af landarealerne, og i vandarealet forekommer enkelte partier med ler, som kun er dækket af 10—15 cm sand.

I betragtning af det samlede undersøgte områdes beliggenhed er det vel sandsynligt, at det i større omfang vil finde anvendelse som byggegrunde, industriarealer og friluftsområder m. v., og i så fald vil den forholdsvis ringe jordkvalitet være af mindre betydning og i visse tilfælde måske endda en fordel.

Staureby fjord ved Præstø. Undersøgelsen har her omfattet 55 ha vandareal og 80 ha landareal.

Vandarealet har gennemgående mellem 50 og 150 cm vanddybde. Jordbunden i det vanddækkede areal er af god beskaffenhed, idet den består af dyndjord med skaller. Arealet kan forventes at blive fortrinlig landbrugsjord. De lave landarealer består af humusjord, som formentlig vil være bedst egnede til dyrkning af græsafgrøder.

Øksenæs fjord ved Skelskør. Det undersøgte område omfatter ca. 230 ha, nemlig 204 ha vanddækket areal og 26 ha lave landarealer. Vandarealet er ret fladvandet med kun ca. 10—75 cm vanddybde.

I vandarealet er jordbunden overvejende af meget god beskaffenhed, så der kan her blive fortrinlig landbrugsjord. Det drejer sig om ler, dynd eller humusjord, som er dækket af et ikke særlig tykt sandlag (10—50 cm). De lave landarealer er fortrinsvis af simpel og sandet beskaffenhed, men kan dog blive til dyrkbar jord eller efter omstændighederne græsningsjord.

Flasken ved Stignæs ca. 5 km syd for Skelskør. Dette område udgør ialt ca. 150 ha, nemlig 72 ha vanddækket areal og 78 ha lave landarealer. Vandarealet er temmelig fladvandet med kun ca. 10—40 cm vanddybde.

Jordbunden er såvel i vandarealet som i de lave landarealer overvejende af god beskaffenhed. Det allermeste kan efter tørlægning og kultivering blive god landbrugsjord, som vil være velegnet til alsidig dyrkning. Vandarealet er sanddækket, men der er ikke langt til underlaget af ler eller dynd. I landarealet er der fortrinsvis humus på en undergrund af ler.

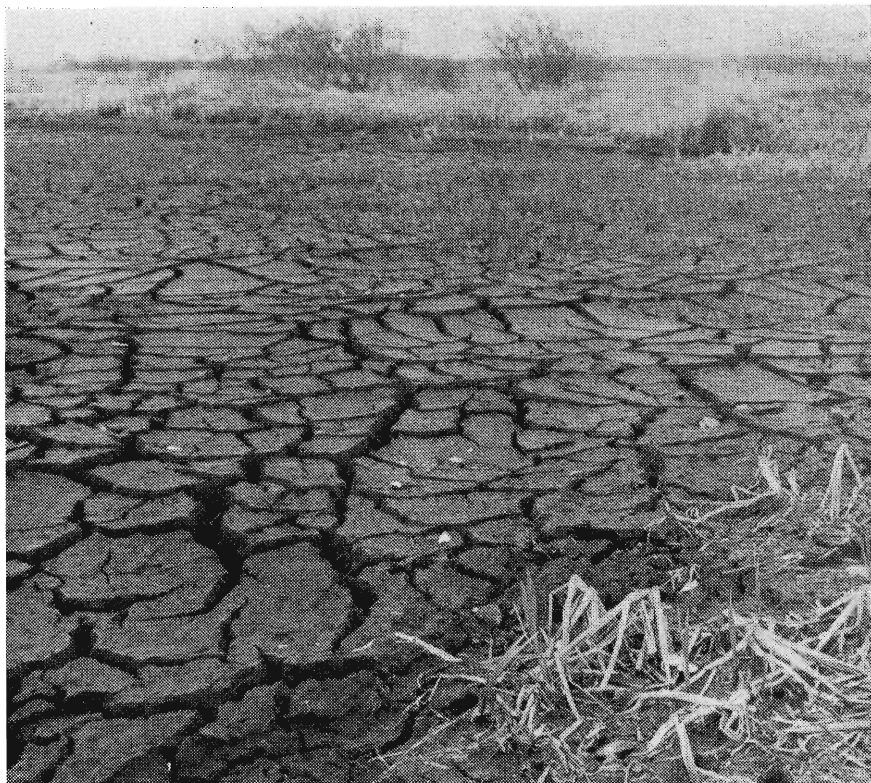
Lindelse nor på Langeland. Undersøgelsen har omfattet ca. 775 ha, nemlig 715 ha vanddækket areal og ca. 60 ha lavt landareal, væsentligst strandenge.

Vanddybden er temmelig varierende med ca. 5 m som største dybde i områdets midterparti.

Vandarealet består af humus (tørv), dynd eller ler, som næsten overalt er dækket af et sandlag på indtil ca. 30 cm. Omtrent halvdelen af arealet er tørv.

Reaktionstallene er gennemgående ret høje, men efter eventuel tørlægning kan de forventes at falde i humusjord og dyndjord, idet der her er et stort underskud af kulsur kalk i forhold til de forekommende svovlforbindelser. Jordbundens fysiske beskaffenhed i Lindelse nor er ikke dårlig, men der må regnes med tilførsel af meget store kalkmængder i forbindelse med kultivering.

Landarealerne er overvejende udyrkede, mere eller mindre vandlidende strandenge med lerundergrund.



Tørlagt overflade i tørvegrav inden egentlig kultivering er begyndt.

Hejlsminde nor ved den gamle grænse. Det undersøgte område omfatter 360 ha. Heraf udgør vandarealet 188 ha og de lave landarealer 172 ha.

Vandarealet har 100—200 cm vanddybde og kun ved udløbet mod Lillebælt er der målt 230 cm vanddybde.

Det allermeste af vandarealet består af dyndjord, som stedvis er dækket af et tyndt sandlag.

Noret kan efter tørlægning blive velegnet til alsidig dyrkning, men der må gennemgående regnes med tilførsel af ikke helt små kalkmængder.

Landarealerne består overvejende af udyrket og mere eller mindre vandlidende tørveeng.

Bøvling fjord i Ringkøbing amt er fortrinsvis undersøgt fra isen. Det undersøgte område udgør 740 ha, heraf som fjordareal 554 ha og som landareal 186 ha.

Fjordarealet er meget fladvandet, idet vanddybden kun er 0—10 cm ved normal vandstand. Jordbunden er af varierende beskaffenhed, men fortrinsvis sandet og da især i overfladen. I hovedsagen må arealet betegnes som mere eller mindre klægblandet sand. Halvdelen af området må dog regnes som meget simpel jord. Det skønnes, at arealerne efterhånden vil kunne anvendes til dyrkning, i første omgang græsning, efter svag afvanding, passende jordbehandling og gennemført læplantning.

Undersøgelsen af jordbundsforholdene i landarealer.

I nær tilslutning til undersøgelsen af vandarealer med omgivende lave landarealer er der foretaget et antal undersøgelser af allerede inddigede arealer og af højere liggende arealer. Det drejer sig her almindeligvis om jorder, som trænger til dybdebehandling under en eller anden form. Her skal kort nævnes:

Hov-Skovsted enge i Thisted amt. Den udførte undersøgelse er nærmest af orienterende art og er foretaget med henblik på kultivering efter afsluttet afvanding. Det undersøgte areal udgør 187 ha, som i hovedsagen består af klægblandet humus på klæg.

Reaktionstallene ligger mellem ca. 7,5 og 8,0, og da der efter bestemmelsen af svovl-kalktilstanden er overskud af kalk, skulle der ikke være udsigt til kalktrang foreløbig.

Efter de foretagne undersøgelser er der fosforsyretrang overalt, hvorimod kalitalle er ret høje. Indholdet af kogsalt er lidt for højt flere steder, så der må foregå en udvaskning, før dyrkningen er helt sikker.

Hald inddigning i Ørslevkloster sogn. Undersøgelsen har omfattet 108 ha og er udført med henblik på fremstilling af et jordbundskort, som kan danne grundlag for fordelingen af de med afvandingen forbundne udgifter.

Jordbunden består for størstedelen af et pløjelag humus på sand med klægblandet jord i lidt dybere lag.

Andre arealer. For Statens Jordlovsudvalg er der med henblik på forskellig dybdebehandling undersøgt 20 arealer i Sønderjylland på tilsammen 604 ha, og for forskellige lodsejere er med samme formål undersøgt 18 arealer på tilsammen 581 ha.

For Statens Jordlovsudvalg i Tønder er endvidere med særlig henblik på mergling eller kalkning undersøgt 35 arealer på tilsammen 825 ha.

KUNSTIG VANDING.

Der er fremdeles en ikke ringe interesse for kunstig vanding, og den vil formentlig øges yderligere, efterhånden som det bliver almindelig kendt, at der kan ydes lån og tilskud til sådanne anlæg efter grundforbedringsloven.

Andragender skal indsendes til grundforbedringsudvalgene og skal være bilagt plan og overslag, der skal være udarbejdet af personer, der er autoriseret i henhold til vandløbsloven § 92 eller som af landbrugsministeriet erkendes som sagkyndige på dette område. Lånene er afdragsfrie i 2 år og afdrages derefter over en tiårig periode. Der kan kun ydes lån og tilskud til den del af vandingsanlægget, som nedgraves i jorden eller som på anden måde bringes i varig fast forbindelse med ejendommen.

Endvidere kan der ydes tilskud til halvdelen af arbejdsudgifterne under forudsætning af, at der ved arbejdets udførelse benyttes

arbejdskraft, der er henvist af den offentlige arbejdsanvisning. Det er en forudsætning for ydelsen af lån og tilskud, at det kan dokumenteres, at andrageren har ret til at benytte vandet, enten det så tages fra et vandløb eller fra en boring.

Sandmosen.

Hedeselskabet har fortsat bistået arbejdsministeriet ved kultiveringen af Sandmosen ved Jammerbugten. Af arealer med lyng- og kratbevandede tørvegrave er nu i Vedsted, Tranum og Udholm Sandmose kultiveret ialt 275 ha. Efter første kultivering lægges arealerne ud med græs. Efter nogle få års afgræsning og sammensynkning tages arealerne efterhånden op til nogle års agerdyrkning med korn, idet der da foretages efterplanering, før der atter lægges ud med græs. Denne drift har medført, at der nu i mosearealerne henligger 160 ha med græs, hvorpå der for tiden græsses 475 kreaturer og heste, medens 115 ha dyrkes med korn og tildels kartofler. Desuden er der ligeledes i Sandmoseområdet kultiveret 70 ha klitkær ved Slettestrand og herpå græsses ca. 250 kreaturer og heste. Den samlede græsning omfatter altså ialt ca. 725 dyr. Såvel græs som kornavl lykkes godt på de kultiverede arealer.

Samtidig med kultiveringen er der plantet flerrækkede læbælter i de fremtidige ejendomsskel, så der nu findes gode læhegn. Det var ellers tanken at påbegynde udstykning i foråret 1958, men af hensyn til ordningen af en god og varig vandforsyning blev sagen foreløbig stillet i bero.

Til brug ved øvelsesskydning har militæret af Sandmosen overtaget 816 ha væsentligt klitarealer ud mod Jammerbugten.

Systematiske moseundersøgelser.

Resultaterne af de hidtil udførte undersøgelser i de nordjydske amter viser, at der fremdeles findes betydelige mængder af tørve-masse rundt om i moserne, men det er tydeligt, at krigsårenes store produktion af tørv har tæret hårdt på de virkelig gode brændtørv-moser, d. v. s. de velomsatte højmoser, og der må derfor regnes med, at kvaliteten af en eventuel ny storproduktion vil være ringere end den, der hidtil har kunnet opnås. Det gælder specielt hvad angår askeindholdet, men man har jo lov til at håbe, at der ikke oftere bliver brug for den ekstraordinære produktion af hjemligt brændsel.

Der er søgt bevilling til arbejdets fortsættelse.

Moseindustri.

Fremstillingen af tørvebrændsel, d. v. s. af tørv, formbrændsel og tørvbriketter synes nu at have nået et for-



Briketfabrik.

holdsvis stabilt leje på henved trekvart million tons årlig til en salgsværdi på 35—40 millioner kroner. Året 1957 var som helhed ikke noget godt år for moseindustrien, dels fordi vejrforholdene især i den sidste del af tørvesæsonen var mere drilagtige end sædvanligt, dels fordi afsætningen var mere træg end i de nærmest foregående år. Denne sidste omstændighed medførte, at interessen for eksport, hovedsagelig til Tyskland, forøgedes så væsentligt, at de tyske tørvefabrikanter føler sig generet. Ret beset er eksport af brændsel fra Danmark en ejendommelig foreteelse, idet landets energibehov for den alt overvejende dels vedkommende dækkes ved import af udenlandsk brændsel, herunder i betydeligt omfang fra det samme Tyskland, som vi sender formbrændsel og briketter til. Når det tages i betragtning, at prisen pr. varmeeenhed i f. eks. tørv og formbrændsel kun er godt halvt så stor som i udenlandsk brændsel, er det noget overraskende, at der kan være vanskeligheder med afsætningen af den forholdsvis beskedne produktion, der er tale om. Det er forståeligt, at der i krigsårene, og årene der fulgte, hos mange forbrugere udviklede sig en vis modvilje mod dansk brændsel, fordi der vitterligt i adskillige tilfælde blev leveret næsten værdiløst brændsel til høje priser, men det rokker ikke ved den kendsgerning, at det danske tørvebrændsel i dag er det billigste, der kan fås.

Produktionen af tørvestrøelse og tørvemuld er gået støt fremad i de senere år, og i 1957 nåede man for første gang over

en halv million baller. Denne virksomhedsgren domineres af Pindstrup Mosebrug, der fremstiller ca. 80 pct. af den samlede tilvirkning her i landet. Det kan nævnes, at det er lykkedes at oparbejde en ikke uvæsentlig eksport af tørvestrøelse, især til U. S. A., og dette er så meget mere beundringsværdigt, som det er sket i hård konkurrence med de store virksomheder i Tyskland, Polen og Canada.

I adskillige lande arbejdes der med spørgsmålet om udnyttelsen af tørv som grundforbedringsmiddel eller som »staldgødningserstatning«, uden at det dog endnu kan siges, at der nogetsteds foreligger en for landbrugets praksis anvendelig løsning. Det er velkendt, at agerjordens humusindhold er af afgørende betydning for jordens vandholdende evne og dermed for dens dyrkningsværdi. Ligeså velkendt er det, at en tilførsel af råhumus, som den findes i vore moser, til mineraljorder ikke er nogen rentabel foranstaltning, men såfremt det kunne lykkes gennem tilstrækkelig billig metode at omdanne råtvørven til egentlig humus eller muld, åbner der sig muligheder for virkelig forbedring f. eks. af vore lette sandjorder, og det er et spørgsmål, om ikke der også herhjemme burde gøres en indsats for at undersøge problemet.

Laboratoriet 1957.

I året 1957 er ialt udført 139.397 analyser mod 123.206 i 1956. Fordelingen af de forskellige analyser har været følgende:

1. **Brændselsanalyserne har ialt udgjort 4356.** Heraf vedrører 1335 tørvevejrd, 150 tørvsmuld, 16 færdige tørv, 116 formbrændsel, 58 tørvebriketter, 2581 brunkul, 12 brunkulsbriketter, 4 trækul, 12 stenkul, 12 kulafharpning, 12 smalls, 6 singles, 6 fines, 9 cinders, 15 olie, 2 slagger og 10 aske.

Brændselets art	Aske %	Vand %	Effektiv brænd- værdi k.cal.	Effektiv brændværdi i brændbart stof k.cal.
Tørv og tørvsmuld.	9,0	26,6	3308	5387
Formbrændsel	11,6	17,8	3673	5351
Tørvebriketter	10,0	12,7	3954	5222
Brunkul	16,5	46,7	1974	6075
Brunkulsbriketter . . .	12,5	16,3	4372	6278
Trækul	2,2	3,2	6733	7137
Stenkul	12,9	9,8	5867	7663
Kulafharpning	15,5	11,7	5482	7610
Smalls	12,2	11,3	5884	7766
Singles	17,7	6,4	5766	7636
Fines	14,6	18,8	5065	7760
Cinders	7,4	7,1	6726	7910
Olie	0,0	0,0	9735	9735

Analyserne omfatter 963 brændværdibestemmelser, 1190 vandbestemmelser, 2189 askebestemmelser, 8 svovlbestemmelser, 1 kulstofbestemmelse, 2 brintbestemmelser, 1 iltbestemmelse og 2 bestemmelser af flygtige stoffer.

I nedenstående tabel er opført gennemsnitskvaliteterne for de undersøgte brændselssorter.

Det ses, at tørv og tørvesmuld er fabrikeret i middelgod kvalitet og formbrændsel og tørvebriketter i en særdeles god kvalitet. Ligeledes er brunkulsbriketterne produceret i en særdeles god kvalitet, medens brunkullene, ligesom året i forvejen, har omfattet såvel de almindelige kvaliteter med en effektiv (nyttig) brændværdi på ca. 2200 k.cal. som de askerige kul (ca. halvdelen af analyserne) med en brændværdi på ca. 17—1800 k.cal.

De udenlandske brændselssorter har ikke været af særlig god kvalitet med undtagelse af cinders og brændselolie.

2. Jordbundsanalyserne har i 1957 udgjort 125.921, omfattende 69.239 reaktionstal, 103 kalkbehovbestemmelser, 26.060 fosforsyretal, 1806 fosfattal, 25.846 kaliumtal, 718 mangantal, 1130 kobbertal, 623 magnesiumtal, 174 bortal, 52 nitrattal og 170 ledningstal.

Som eksempler på nogle sandjorders og lerjorders tilstand med hensyn til kalk-, fosforsyre- og kaliindhold anføres nedenfor gennemsnitstallene for en række prøver fra 1) ejendomme i Vestjylland (hedesandjorder) og 2) ejendomme i Østjylland (lerjorder).

1. Sandjorder.

Reaktionstal.

	Med kalktrang Rt under 6,0	Uden kalktrang Rt over 6,0
Antal prøver, 2360.....	1613	747
Procentisk fordeling	68,3	31,7

Det ses, at over $\frac{2}{3}$ af prøverne viste kalktrang. Konsulenterne, der har undersøgt de pågældende ejendomme, bemærker da også, at der må sættes kraftigere ind for at få kalktilstanden i orden, og udbyttet ville mange steder blive større, hvis dette skete.

Fosforsyretal.

	0—1,9	2—3,9	4—5,9	6—7,9	over 8
Antal prøver, 293	51	159	72	8	3
Procentisk fordeling	17,4	54,3	24,6	2,7	1,0

Kalital.

	0—1,9	2—3,9	4—5,9	6—7,9	over 8
Antal prøver, 293	8	99	68	64	54
Procentisk fordeling.....	2,7	33,8	23,2	21,9	18,4

2. Lerjorder.

Reaktionstal.

	Med kalktrang Rt under 7,0	Uden kalktrang Rt over 7,0
Antal prøver, 1243	624	619
Procentisk fordeling.....	50,2	49,8

Halvdelen af prøverne viser kalktrang. Konsulenten, der har undersøgt de pågældende ejendomme, bemærker dog, at det må erindres, at en stor del af prøverne netop er udtaget, hvor man har formodning om kalktrang.

Fosforsyretal.

	0-1,9	2-3,9	4-5,9	6-7,9	8-9,9	10-11,9	over 12
Antal prøver, 937	5	342	371	143	49	14	13
Procentisk fordeling.....	0,5	36,5	39,6	15,3	5,2	1,5	1,4

Kalital.

	0-1,9	2-3,9	4-5,9	6-7,9	8-9,9	10-11,9	over 12
Antal prøver, 936	0	81	323	275	111	76	70
Procentisk fordeling.....	0,0	8,6	34,5	29,4	11,9	8,1	7,5

For de lave arealer, gammel fjordbund og sand- og klægblandede dyndjorder, har man gjort den erfaring, at fosfattallet F_H (Hedeselskabets Zeolith-metode), giver bedre vejledning om jordens fosfattilstand end fosforsyretallet F_t (svovlsyremetoden). Sådanne jorder indeholder ofte fosfor i tungtopløselige og for planterne utilgængelige forbindelser, hvilket — misvisende — kommer til udtryk i relativt høje fosforsyretal, da svovlsyreudtrækket praktisk talt med-

BUKH

DIESEL



Traktoren, der vinder terræn...

Mange tusinde landmænd har konstateret, at BUKH traktoren har og kan alt, hvad man kan ønske af en moderne dieseltraktor

SOLID og ROBUST dieselmotor med stor levetid – og den er nem og billig at reparere.

STARTER LET OG TALER TOMGANGSKØRSEL i ubegrænset tid uden besvær med dyserne som følge af det specielt patenterede BUKH-forkammer med tapdyser.

FRIT UDSYN og behagelig kørestilling – alle enkeltdele er placeret velordnet og let tilgængeligt under hjælmen.

STOR TRÆKKRAFT og fin økonomi, opnået ved rigtig vægtfordeling og rigtig trækpunkt for ophængte redskaber.

IDEEL FOR MEJETÆRSKER med en præcis svingklodsregulator og krybegegar for vanskelige afgrøder.

De kan købe dyrere - men ikke bedre

DZ-30

kr. 14.200.- komplet

DZ-45

kr. 22.500.- komplet

Sælges med 25 % udbetaling og resten over 36 mdr. – ingen vekslers og intet finansierings-tillæg.

Indhent nærmere oplysninger fra den stedlige Bukh-forhandler eller en af vore rejseinspektører:

Knud Thomsen, Solbakken 7, telefon 84 83 34, **Virum**

Harry Jørgensen, Ravnemøllevej 8, telf. 3044, **Svendborg**

Eigil Jørgensen, Stampelvej 70, Mølholm telefon 1867, **pr. Vejle**

Poul Ørsted, Chr. X's Vej 185, telefon 4 28 82, **Viby J.**

MOTORFABRIKEN BUKH A/s - KALUNDBORG

SPILEVANDSRENSNING

TRIX



NORDISK TRICLAIR

CENTRAL 13842. A/S HOTACO KØBENHAVN V.

FYENS
LANDMANDSBANK
ODENSE
 Vestergade 33 - Telf. 46 (6 lin.)

 Aben 9¹/₂—12¹/₂ og 14—16, lørdag 9¹/₂—12¹/₂
 Fredag til kl. 17. Udfører alle bankforretninger

Den Sjællandske
Bondestands Sparekasse

H. Struers chemiske Laboratorium

Apparater Instrumenter Glasvarer Kemikalier		Leverandør til Hede- selskabets laboratorier
--	---	---

AARHUS **KØBENHAVN** **ODENSE**
 3 16 11 C 1402 3602

Bjerringbro
 Cementvarefabrik
 ved Th. Petersen
 Tlf. 111 Bjerringbro

ALLE
 △ MÆRKEDE RØR
 imprægnerede
 og uimprægnerede

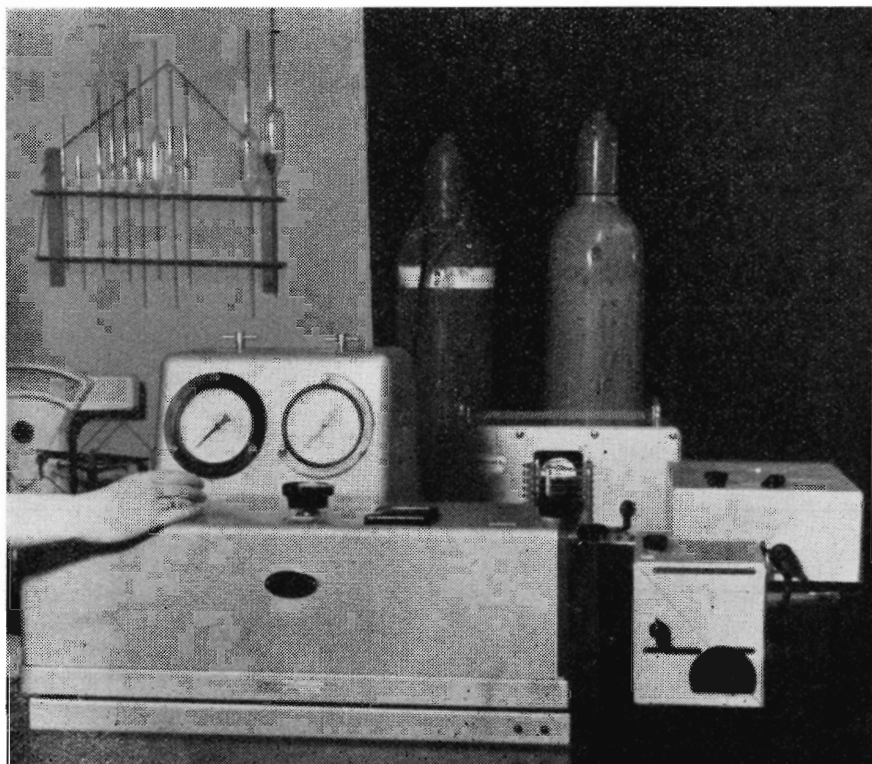
Stort lager
 Altid leveringsdygtig

Hulkjærhus
 Planteskole

RØDKJÆRSBRO
 Telefon Ans 25

*Planter til skove,
 læhegn og haver*

CLOC *Liqueur
 Gin
 Whisky*



Beckman's spektrofotometer med ilt-brintflammeanordning og forstærker-anlæg (multiplier), der forøger følsomheden indtil 100 gange.

Ft	kg P ₂ O ₅ /ha	FH	kg P ₂ O ₅ /ha
8,3	1660	2,3	115
8,5	1700	5,2	260
8,5	1700	3,9	195
8,5	1700	4,2	210
6,8	1360	5,9	295
6,8	1360	3,9	195
6,8	1360	3,2	160
7,1	1420	3,2	160
8,5	1700	2,9	145
7,1	1420	2,6	130
Gns. ca.: 7,7	1540	3,7	185

tager alle uorganiske fosforforbindelser. Fosfattallet giver derimod kun udtryk for den mobiliserbare (plantetilgængelige) fosforsyre i jorden.

I omstående tabel er anført et lille uddrag af prøver fra et

dyndjordsareal (Lammefjorden), hvor begge tal er opført til sammenligning. Til yderligere belysning af forskellen er anført tallenes omregning til kg P_2O_5 /ha, idet en Ft-enhed svarer til ca. 200 kg P_2O_5 /ha, medens en F_H -enhed svarer til ca. 50 kg P_2O_5 /ha.

Det ses heraf, at af det »teoretiske« indhold på 1540 kg P_2O_5 /ha, som fosforsyretallet Ft gennemsnitlig giver udtryk for, er kun $\frac{185}{1540}$ eller ca. 12 % til stede i mobiliserbar form.

Ligesom i fjor er udført et betydeligt antal bestemmelser af mikronæringsstoffer i jord, samt — for gartnerijorder — en del bestemmelser af nitrattal og ledningstal.

Disse analyser fordeler sig procentvis på følgende måde:

*Kobbertallene**), ialt 1130.

	0,0-1,0	1,1-2,5	2,6-5,0	5,1-10,0	10-25	25-50	50-100	over 100
TCu								
Antal prøver.....	115	62	38	40	24	8	6	1
Pct. fordeling	39,1	21,1	12,9	13,6	8,2	2,7	2,1	0,3
KCu								
Antal prøver.....	427	219	120	53	15	—	2	—
Pct. fordeling	51,1	26,2	14,4	6,3	1,8	—	0,2	—

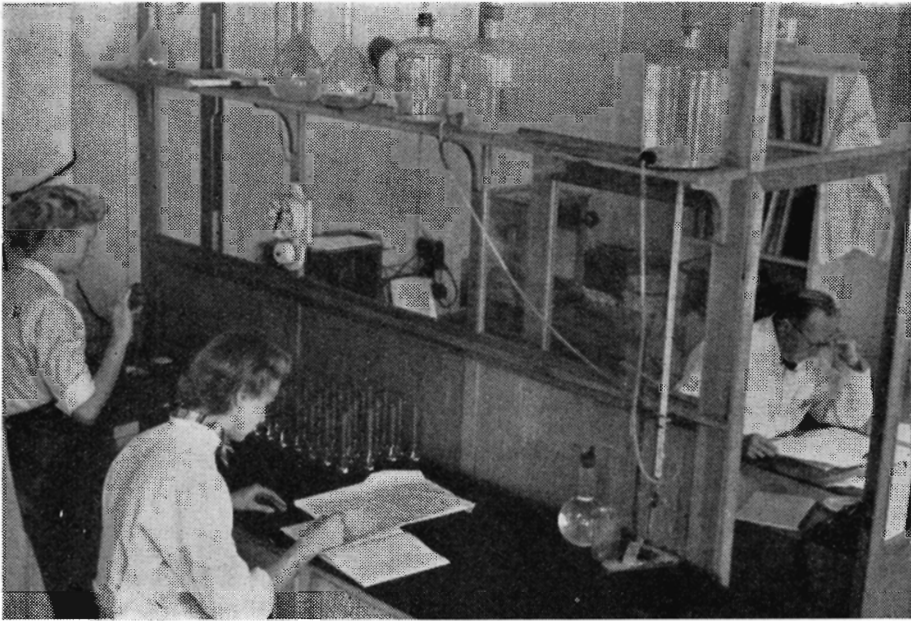
Mangantallene, ialt 718.

T_{Mn}	0.0-1.0	1.1-2.5	2.6-5.0	5.1-10.0	10-25	25-50	50-100	over 100
Antal prøver.....	222	179	113	49	44	24	22	65
Procentisk fordeling .	30,9	24,9	15,8	6,8	6,1	3,3	3,1	9,1

Magnesiumtallene, ialt 623.

T_{Mg}	0.0-1.0	1.1-2.5	2.6-5.0	5.1-10.0	10-25	25-100
Antal prøver	154	164	94	62	72	77
Procentisk fordeling	24,7	26,3	15,1	10,0	11,6	12,3

*) Da man i årets løb er gået over til at bestemme kobbertal efter en ny metode, er der skelnet mellem de gamle kobbertal (TCu) og de nye tal (KCu).



Fosfatbestemmelser.

Bortallene, ialt 174.

T _B	0,0—0,5	0,6—1,0	1,0—2,0	2,0—3,0	over 3,0
Antal prøver	101	51	19	2	1
Procentisk fordeling	58,1	29,3	10,9	1,1	0,6

Nitrattallene, ialt 52.

T _{NO₃}	0-10	10-25	25-40	40-60	over 60
Antal prøver	36	5	9	1	1
Procentisk fordeling	69,3	9,6	17,3	1,9	1,9

Ledningstillene, ialt 170.

Lt	0.0-0.5	0.6-1.0	1.0-2.0	2.0-3.0	3.0—10.0	10-25
Antal prøver	47	44	47	12	15	5
Procentisk fordeling	27,6	25,9	27,6	7,1	8,8	3,0

3. **Mergel- og kalkanalysernes antal har i 1957 andraget 1128.** Heraf vedrører 980 analyser mergel, 106 råkalk, 6 mosekalk, 8 kildekalk, 5 blegekridt, 14 skrivekridt, 1 strandskaller, 2 kalkmel og 6 affaldskalk.

Analyserne omfatter 68 bestemmelser af vandindhold, 1039 bestemmelser af kulsur kalk, 18 bestemmelser af kornstørrelse (tør- eller vådsigtning), 1 bestemmelse af flintindhold og 2 bestemmelser af opløselighed.

På foranledning af Hedeselskabets mergelafdeling er der udført 846 bestemmelser af kulsur kalk, og fordelingen har været følgende:

Indhold af kulsur kalk i tørstoffet	under 10%	10—20 %	20—30 %	30—40 %	40—50 %	50—60 %	60—70 %	70—80 %	80—90 %	over 90 %	Ialt
Antal <i>Mergel</i>	15	124	223	157	127	95	22	16	8		787
%.....	1,9	15,8	28,3	20,0	16,1	12,1	2,8	2,0	1,0		
Antal <i>Råkalk</i>								3	7	31	41
%.....								7,3	17,1	75,6	
Antal <i>Skrivekridt</i>						1			2	6	9
%.....						11,1			22,2	66,7	
Antal <i>Blegekridt ..</i>								1		2	3
%.....								33,3		66,7	
Antal <i>Kildekalk</i>									2	2	4
%.....									50,0	50,0	
Antal <i>Mosekalk</i>								2			2
%.....								100,0			

4. **Undersøgelser af speciel art har i 1957 omfattet ialt 7992 analyser.**

Den overvejende del af analyserne er udført for Hedeselskabets egne virksomheder.

Der er foretaget 169 bestemmelser i jordprøver af svovl-kalk tilstand, 3390 bestemmelser af jordens fugtighedsforhold, 182 af humusindhold, 55 af kulsur kalk, 190 af kogsalt og 12 af kvælstofindhold. 20 jorder er undersøgt for kationbelægning og her skal anføres eksem-

pler på en sådan undersøgelse for 2 profiler fra henholdsvis »god« (frugtbar) og »dårlig« jord:

Det er oplyst, at den »gode« jord de to sidste år har givet et udbytte på 60—65 hkg byg/ha, medens den »dårlige« jord har givet et

Mrk. og jordart	Dybde cm	Reaktions-tal (pH i vand-opsl.)	Milliækvivalenter pr. 100 g jord							Base-mætnings-grad $V = \frac{S}{T}$ %
			Kali-um K ⁺	Natri-um Na ⁺	Mag-ne-sium Mg ⁺⁺	Kal-cium Ca ⁺⁺	Base-sum S	Brint H ⁺	Adsorp-tionska-pacitet T	
„God“ Lerm.	0-20	6,8	0,4	0,4	0,8	16,0	17,6	3,5	21,1	83
	20-40	6,8	0,4	0,2	1,1	14,6	16,3	4,0	20,3	80
	Ler 40-60	7,0	0,4	0,2	1,4	15,5	17,5	2,6	20,1	87
„Dår-lig“ Lerm.	0-20	5,6	0,6	0,2	0,7	6,4	7,9	20,3	28,2	28
	Ler 20-40	5,0	0,4	0,2	1,7	4,4	6,7	6,0	12,7	53
	„ 40-60	4,9	0,3	0,2	1,9	3,8	6,2	8,0	14,2	44

utilfredsstillende udbytte gennem en årrække. Forskellen i kation-belægningen angår i overvejende grad calcium- og brintionbelægningen, hvilket giver sig udslag i mætningsgraden, der ses at være ca. 3 gange så stor for den »gode« jord som for den »dårlige«, hvilket tilsyneladende kan rettes ved en passende kalkning af den »dårlige« jord.

Foruden de kemiske undersøgelser er 215 jordprøver undersøgt for kornstørrelse ved slemning efter hydromettermetoden, og 56 er undersøgt for fugtighed ved 15 atmosfæres tryk (visnegrænsebestemmelse) efter membranmetoden, og endelig er i 116 prøver foretaget rumvægtsbestemmelse.

77 dyndprøver er undersøgt for organisk stof og fugtighed, i 75 prøver er bestemt rumvægt og i 16 prøver er bestemt udrulnings- og flydegrænse.

Desuden er foretaget undersøgelser af 31 sandprøver og 30 spildevandsprøver, 10 prøver af grannåle, 18 prøver af træsyre og 5 af trækul. 11 prøver af vejmateriale er undersøgt for at kunne konstatere »frostsikkerhed«, 4 prøver af tørvestrøelse og tørvesmuld er undersøgt for giftstoffer m. m., 65 ensilageprøver for reaktionstal og 30 afgrødeprøver for tørstof.

For sygehusene har laboratoriet undersøgt 400 prøver af blodserum. Af vandprøver er 24 undersøgt på forskellig måde og 400 prøver af vandløbsvand har været til undersøgelse. Endelig er ca. 1000 prøver undersøgt fra kalkmiddelforsøgene.

Laboratorieforsøgeren er indtrådt i et af landbrugsministeriet nedsat udvalg vedrørende de metoder, der skal følges ved jordprøveanalysering.

Selskabets landejendomme.

Hesselvig Enggaard. Driften er fortsat på sædvanlig måde. Der har været en forholdsvist meget stor omsætning, ca. 300.000 kr., men nedgangen i landbrugets priser har medført, at slutresultatet indbefattet forrentning og afskrivning på de nye bygninger, stemmeværk, mose- og hedekultivering samt mergling og dræning er blevet lidet tilfredsstillende. Det tilføjes dog, at der på gården uden særlig godtgørelse er gennemført jordbehandlings- og dyrkningsforsøg af forskellig art.

Klosterlund. Der er på ejendommen opført et nyt maskinhus til landbrugsmaskinerne. De afgravede mosearealer på 33 ha — der for nogle år siden blev opdyrket og anvendt til græsning — gav efterhånden for lidt udbytte, og hele arealet er nu igen blevet merglet og 10 ha påny udlagt med græs. Da mosen ligger på meget svovlholdig sødynd, må der regnes med ret hyppig mergling. Udgiften til merglingen af de 33 ha er taget over driftsregnskabet. Den udlejede tørveproduktion går godt.

Besætningen er på 55—60 kreaturer, deraf 25 malkekøer, og der blev til mejeriet leveret 96.000 kg mælk.

Kaptajnsgaarden. Gårdens gamle landbrugsareal vil i indeværende år igen blive reduceret, idet ca. 33 ha skal anvendes til beplantning, fordi jorden giver for lidt udbytte som landbrugsjord.

Der er i stedet for opdyrket et lavere liggende areal på ca. 40 ha, der er tilført mergel. Af det anførte areal er 14 ha tilsået med korn og ca. 14 ha udlagt med græs.

Mosestationen Pontoppidan. Der fremstilledes i 1957 4,8 mill. stk. tørv samt et lille kvantum tørvsmuld på mosestationens arealer, hvilket er væsentlig mindre end i de nærmest foregående år. Årsagen hertil var, at producenterne klogeligt indstillede produktionen på et tidligt tidspunkt, og det lykkedes da også til trods for de vanskelige vejrforhold i eftersommeren at bjerger hele den udlagte tørvemængde.

Bygningsvirksomheden.

Det samarbejde om landbrugsbyggeri, som Hedeselskabets kontor i Aarhus har med Kolind Landboforening, Aarhus Amts Husmandsforeninger, Kalø-Knebel Vigs Landboforening, Kaløvigs Landboforening, Grenaa Landboforening og Ebeltoft Landboforening er fortsat. Ligeledes er samarbejdet om landbrugsbyggeri med De samvirkende Lolland-Falsterske Husmandsforeninger og kontoret i Nykøbing F. samt mellem Morsø Landboforening og kontoret i Ø. Jølby fortsat.



Gårdejer Ingvard Hansens ejendom i Melde pr. Horbelev, som Hedeselskabets bygningsvirksomhed har projekteret ombygget. Foroven ejendommen før ombygning, forneden efter ombygningen. På side 145 er vist en skitse af planerne for byggeriet.



I forhold til året før har arbejdet haft følgende omfang:

	1956		1957	
Fuldført	57 arbejder	1.842.173 kr.	90 arbejder	1.042.630 kr.
Under udførelse	62 »	1.792.958 »	59 »	1.767.305 «
Arbejder, der endnu ikke er taget stilling til	52 »	1.455.366 »	75 »	1.972.812 »
Henlagt	80 »	1.390.607 »	44 »	1.268.305 »
Under projektering	12 »		15 »	
Vejl. o. lign.	14 »		37 »	
Ialt.	277 arbejder	6.481.104 kr.	320 arbejder	6.051.052 kr.

KLOAKARBEJDERNE.

Arbejdet, der omfatter kloak- og rensningsanlæg for landsbyer, mejerier, kartoffelmelfabrikker og lignende, og sædvanligvis er led i afvandsingsanlæg, har været af normalt omfang.

Der er i årets løb landet over fuldført 7 sådanne projekter, medens 6 er under udførelse, 1 er på beredskabsliste og 7 er til behandling for vandløbsretterne.

Af større anlæg, der er under udførelse, kan nævnes kloakering af Tinglev by til 0,5 mill. kr., kloakering af Nordborg på Als til 1,1 mill. kr., samt af Egernsund by til 0,5 mill. kr.

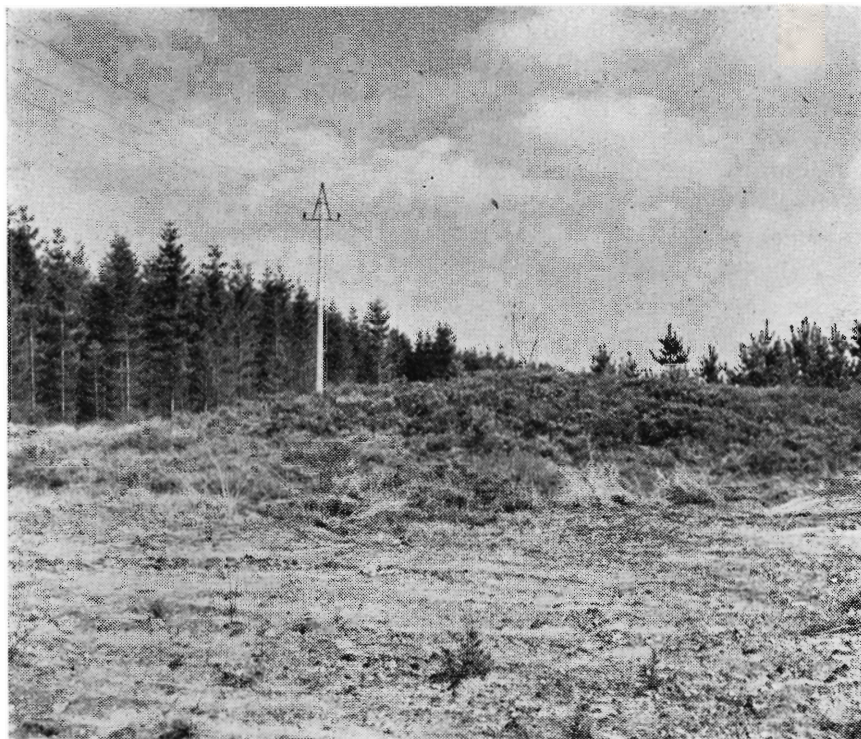
Vandløbsretterne fremhæver ønskeligheden og nødvendigheden af effektive rensningsforanstaltninger for afløbsvandet under hensyn til de tiltagende forureninger af vandløbene, men da sådanne foranstaltninger oftest er kostbare, og tydelige resultater endnu ikke foreligger om, hvilke foranstaltninger der er de gunstigste at gennemføre, bliver følgen undertiden, at endelige afgørelser lader vente på sig.

Det må meget ønskes, at forskningen vil finde frem til brugbare løsninger for de sundhedsmæssige og andre problemer, der står i forbindelse med vandløbsforureningerne hidrørende fra mejerierne og bebyggelserne i landsbyerne. I denne forbindelse kan nævnes, at problemerne foruden af Dansk Ingeniørforenings spildevandskomité er taget op af landbrugsministeriets spildevandskommission af 1957, samt at Hedeselskabets hydrometriske undersøgelser på forskellig vis bistår komiteen og kommissionen i dette forskningsarbejde.

Bygninger og ejendomme.

Allerede under den anden verdenskrig stod det klart for Hedeselskabets ledelse, at pladsforholdene i Hedeselskabets gamle hovedbygning på Hjultorvet var for trange, og at man før eller siden måtte se sig om efter mulighed for udvidelse.

Der blev derfor i 1949 nedsat et udvalg med den opgave at overveje mulighederne for at skaffe mere plads, herunder også plads til de stadigt voksende arkiver.



Den lille »Grønhøj«, der danner skel mellem Ilskov, Bording og Grove sogne, mellem Hammerum og Ginding herreder, provstiskel, er gammel retskredsskel og endelig skel mellem 3 plantager.

Efter indstilling af dette udvalg erhvervede Hedeselskabet i maj 1949 ejendommen matr. nr. 261 Viborg, den gamle Torvecafe, med henblik på nedrivning af de stående bygninger og opførelse af en ny supplerende kontorbygning og indbød i 1952 til en offentlig arkitektkonkurrence om et skitseforslag til en sådan kontorbygning. Konkurrencens 1. præmie vandtes af arkitekt Erling Zeuthen Nielsen, Taastrup, som derefter af bestyrelsen blev opfordret til at udarbejde et detailprojekt. Først efter lange og trange forhandlinger med myndighederne forelå det endelig godkendte projekt samt materialebevilling, således at Hedeselskabets bestyrelse på sit møde den 28. september 1956 kunne vedtage at sætte byggeriet igang.

Efter arkitektens arbejdsplan skulle bygningens opførelse strække sig over tidsrummet november 1956—april 1958. Dette har slået til, og de nye kontorer er nu taget i brug af plantningsafdelingen incl. Det flyvende Korps, afdelingen for undersøgelser og forsøg, mose- og engafdelingens distrikt II og en del af kulturteknisk afdeling.

Gennem den ny kontorbygningens opførelse er der fremskaffet en række velegnede kontorer, ligesom der er skabt muligheder for udvidelse af bl. a. laboratoriet i den gamle bygning.

Kongenshus mindepark

har i 1957 haft et stigende antal besøgende, antagelig noget over 60.000.

Moderniseringen af restauranten er fuldendt, og i dette forår er der indrettet en lejlighed i sidebygningen til restauratørparret. Hotelvirksomheden og omsætningen i restauranten har været tilfredsstillende.

Arbejdet med indsamlingen af billedmaterialet til museet på Kongenshus er fortsat og har mødt megen velvilje. Der er pr. 1. april indgået billeder vedrørende 426 af de i mindeparken hædrede hedeopdyrkere, ialt ca. 900 billeder. Foruden portrætbillederne er der indsendt mange særdeles interessante lokalhistoriske billeder, en del af betydelig topografisk og kulturhistorisk værdi. I de fleste tilfælde har indsenderne af billederne samtidig skænket et mindre bidrag til omfotograferingen af billederne. Der er foretaget en prøveopsætning af billeder i den nye store sal omfattende alle de billeder, der var indsendt inden 1. december 1957.

Den selvejende institution Kongenshus Mindepark for Hedens Opdyrkere ledes af en bestyrelse, der består af 2 repræsentanter for Hedebruget, 2 repræsentanter for Hedeselskabet og en repræsentant for statsministeriet.

FAGLIGT KURSUS I 1957.

Det faglige kursus for Hedeselskabets tjenestemænd og funktionærer, der gennemføres hvert år, blev som sædvanlig afholdt på gymnastikhøjskolen ved Viborg. Der var foredrag af professor, dr. phil. Sven Werner, Aarhus universitet, professor, dr. H. C. Aslyng og professor Fl. Tolstrup, Landbohøjskolen, skovrider, dr. Kjeld Ladefoged, Aarhus, forstkandidat Holstener Jørgensen, København, og forstkandidat E. Oksbjerg, Sverige. I tilslutning til kursus'et var der arrangeret ekskursjoner til forskellige af Hedeselskabets arbejder i omegnen af Viborg. I kursus'et, der afholdtes i dagene den 19.—20. september 1957, var der 225 deltagere.

HEDESELSKABETS UDS STILLINGER.

Hedeselskabet deltog i dagene 20.—24. juni 1957 i Bellahøjskulet med en udstilling om landvinding. Udstillingen var tilrettelagt i samarbejde med De samvirkende sjællandske Landboforeninger og Statens Landvindingsudvalg. Der blev i samme anledning fremstillet en del nyt udstillingsmateriale. Udstillingen besøgte Hans Majestæt kongen og blev udsendt i fjernsynet.

Formålet med udstillingen, at udbrede kendskab til landvinding og landvindingsproblemer til en større befolkningsgruppe, må siges at være opnået gennem det meget store antal gæster, der aflagde besøg på udstillingen.

Fornylelsen af udstillingsmaterialet har skabt øget interesse for Hedeselskabet som udstiller.

Efter anmodning fra lokale landbo- og husmandsforeninger deltog sel-



Luftfoto af Øls krat ved Hobro.

skabet således ved dyrskuerne i Bjerringbro, Haderup og Karup. Ved disse lejligheder ønskede man særligt udstillingen tilrettelagt med henblik på læplantning og skovbrug. Det samme var tilfældet ved en planteavlsudstilling, der afholdtes i Faarvang i oktober måned.

PERSONALEFORHOLD.

Hedeselskabets personale har i årets løb gennemsnitlig udgjort 387 personer.

Systemet af overenskomster m. v. for aflønninger af de forskellige personalegrupper er i årets løb yderligere udbygget. Efter beslutning af Hedeselskabets bestyrelse aflønnes de løst ansatte landbrugs-kandidater fremtidig på samme måde som statens faste videnskabe-

lige assistenter. For teknikumingeniørerne er der udarbejdet et nyt regulativ, og for civilingeniørerne er der afsluttet en ny overenskomst med D. I. F. Alle ovennævnte ændringer har gyldighed fra 1. april 1957.

Endelig skal det anføres, at der mellem Statsanstalten og Hedeselskabet pr. januar 1958 er truffet ny aftale om pensionsordningen for de løst ansatte.

Vil man forsøge at resumere indholdet af årsberetningen for arbejdet i plantningsafdelingen, og gør man sig yderligere den ulejlighed at sammenligne med de senere års beretninger om virksomheden, vil man først og fremmest komme til det resultat, at arbejdsforholdene udvikler sig roligt og støt uden store ændringer i arbejdsart.

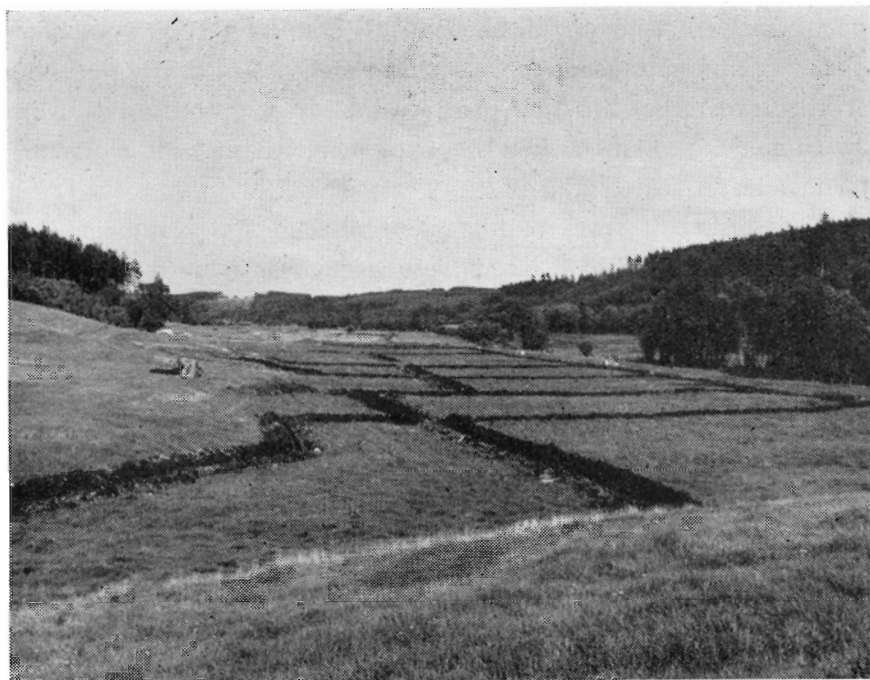
Det er stort set de samme opgaver, der år efter år lægger beslag på personalets arbejdskraft, og sådan må det naturligvis også være. Derimod er der tale om en stadig stigning i arbejdsomfang.

Samtidig med at nye plantagearealer — omend i ret beskedent omfang — kommer til, melder flere og flere af de ældre plantageejendomme sig med krav om foryngelse, og denne opgave, der er krævende, men også i høj grad taknemlig, beslaglægger en stadig stigende del af det forstlige personales tid og tanker.

I de senere år har adskillige forfattere, kgl. skovrider A. Hviid, forstkandidat E. Oksbjerg, afdelingsleder, skovrider E. Løfting m. fl. i Dansk Skovforenings Tidsskrift beskæftiget sig med problemer i forbindelse med foryngelse af rødgranbevoksninger på heden, og statsskovvæsenets, klitvæsenets og Hedeselskabets forstmænd, der hver for sig tumler med de samme vanskeligheder, udveksler på en særdeles frugtbar måde erfaringer om træartsvalg, jordbehandling, jordbundspleje, gødskning, kulturpleje og m. a.

Mekaniseringen går frem med kæmpeskridt. De i de senere år, bl. a. af skovrider Larsen, Tolne, konstruerede kulturredskaber, har medført en lettelse, en billiggørelse og en sikkerhed for arbejdet, som har gjort det muligt at få påbegyndt underplantning i mange plantager, hvor de økonomiske vanskeligheder er forekommet uoverstigelige.

Den skovtilstand, som har været på vej i en årrække, den uensaldrende og uensartede skov med anvendelse af løvtræer og nåle-



Del af drænet areal under Frijsenborg.

træer i mere eller mindre broget blanding, men forskellig i mange henseender fra de gamle plantager, er nu ved at tage form. Hedeskovbrugeren af i dag tror, han er på den rigtige vej, tror, at den fremtidige skov vil komme til at producere ligeså meget som den masserige plantage, vore dygtige forgængere har efterladt os, tror, at den vil blive sundere. — Læg mærke til, at han i stigende grad taler om skov og lader »plantage« gå i glemmebogen.

Fri for sorger er vi naturligvis ikke. Storme, insekter, brande og angreb af svampe bringer forstyrrelse i vore planer. Den største fjende i disse år er vel rådsvampen »Trametes«; det viser sig, at flere forskellige svampe er skyld i de skader, som ved at destruere veddet volder hedeskovene store tab. Men der arbejdes på at komme disse fjender til livs. Alle skovbrugsorganisationer står bag det forskningsarbejde, som er lagt i hænderne på Statens forstlige Forsøgsvæsen, og som forhåbentlig til sin tid vil skabe mulighed for at undgå de katastrofale skader, som skove og plantager i dag lider under.

Af nye ting, Hedeselskabet er gået i gang med, kan der være særlig grund til at nævne skovtræforædlingen. Det er en virksomhed, som åbner meget interessante og morsomme perspektiver. Mulig-

heden for ved vegetativ formering af elitetræer, ved systematisk krydsning af fremragende individer, ved omhyggelig frøvalg o. s. v. at forbedre skovens produktion både kvalitativt og kvantitativt er faktisk til stede. Vi kan i al fald håbe, og opgaven er både morsom og spændende.

Hedeselskabets træforædling har fået domicil i plantagen C. E. Flensborg, og i løbet af få år vil resultatet af de første anstrengelser kunne studeres der.

Landet over er en almindelig fredskovskonstatering i gang. Den fører til, at al fredskov bliver registreret, og i relation til hedeplantagerne medfører den, at adskillige små og tarvelige plantageejendomme på dårlig jord og under vanskelige klimaforhold, som i det lange løb næppe vil kunne opretholdes uden uforholdsmæssigt store økonomiske byrder, bliver fri for fredskovspligt.

Er der da kun grund til idel tilfredshed, hvordan er det med økonomien i plantagerne. — Ja, egentlig må man sige, at det har været gode år, men selv under de ret gunstige omstændigheder med hensyn til afsætning og priser, som har rådet, har hedeplantagerne ikke afkastet noget stort udbytte, og det er derfor med bange anelser, man ser fremtiden i møde. Vi har ved de senest afsluttede overenskomstforhandlinger fået en stigning i arbejdslønnen, der i al fald fra 1. april 1959 at regne vil medføre en total stigning på 6 % i den udbetalte arbejds løn i forhold til lønniveauet før 1. april 1958.

Vi har endvidere som følge af stigningen i ejendomsskyldværdierne fået en forhøjelse på de faste ejendomsskatter på ca. 60 %.

Uden at overvurdere konsekvenserne kan man skønne, at stigningen på disse to poster alene vil medføre en merudgift for Hedeselskabets egne plantager på 90.000 kr. årlig.

Vi må i al fald gøre os klart, at det er uhyre vigtigt, at der fortsat til lønnende priser kan skaffes afsætning for hele vores vedproduktion. I øjeblikket kniber det, hvis vi ikke eksporterer. Derfor må vi med største interesse studere og støtte de bestræbelser, der gøres for at finde nye afsætningsmuligheder, for at etablere nye træindustrier. Det er nødvendigt for hedeplantagerne og for skovbruget, men rent bortset herfra er der noget helt utilfredsstillende i, at vi stadig leverer råvarer til udenlandske træindustrier samtidig med, at så mange danske hænder er ledige.



Afløb fra Gedved sø. Nedlægning af dybtliggende rørledning under vanskelige jordbundsforhold.

Og så et par ord om læplantningsarbejdet. Der er stor interesse for læplantning. De gamle plantningsforeninger, de nye læplantningslaug, landbo- og husmandsforeninger, sognekommuner og beskæftigelsesmyndigheder går ind for gennemførelse af udstrakte kollektive læplantninger.

Ekstra skub er der kommet i arbejdet, fordi der er knyttet store beskæftigelsesmæssige interesser til dets gennemførelse. De nye hegn ses overalt i landskabet, de vil vokse op og komme til at præge landskabet, de vil skabe øget produktion og øget velstand for hele det jydsk landbrugsland.

Der er i årets løb godkendt 83 landvindingsarbejder til udførelse omfattende 6200 ha og til en samlet bekostning på 13,1 mill. kr., hvoraf 9,5 mill. kr. til projekter, der er udarbejdet af Hedeselskabet.

Der er herefter med udgangen af 1957 af landbrugsministeriet



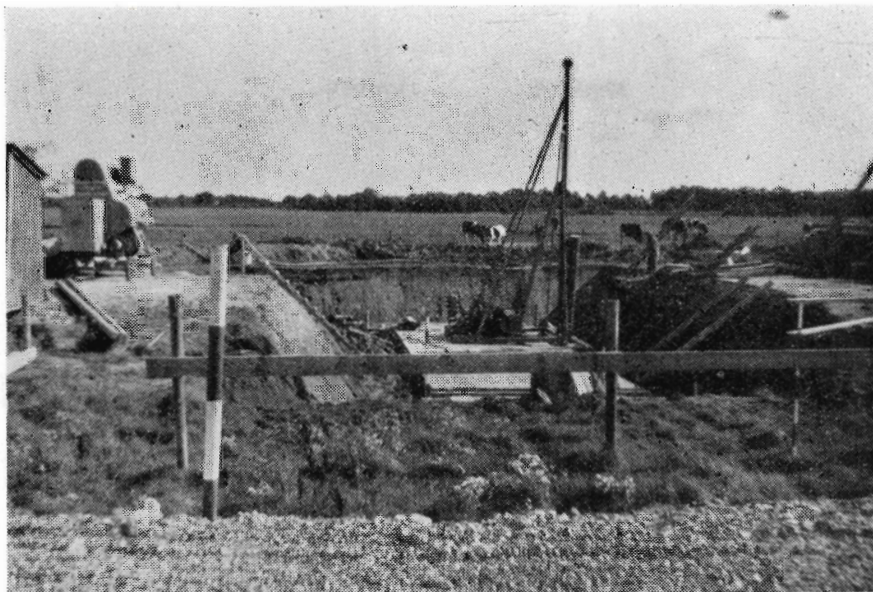
Dræning i Ø. Alling. Tværs henover den nye ledning ses et drænsystem lagt for år siden efter 800 kr.-loven. Afløbet for det nye og det gamle system er samme sted og har samme kote.

godkendt 1374 landvindingsarbejder omfattende ca. 150.000 ha og med en bekostning på ca. 190 mill. kr. Af disse arbejder har Hede-selskabet projekteret 995, omfattende 99.500 ha til en bekostning på 143 mill. kr.

Landvindingsarbejdet er en langtidsforanstaltning. Der går lang tid fra det øjeblik, da en sag rejses, til arbejdet er udført, og der er alene med de hidtil projekterede arbejder beskæftigelse i lang tid fremefter, men det hverken kan eller skal skjules, at der for tiden er en tilbagegang i antallet af anmodninger om nye arbejders igangsætning, og det er et forhold, der må påkalde opmærksomhed.

Arbejdet med landvinding er i aller egentligste forstand samfundsnyttigt, fordi der herigennem skabes nye værdier, samtidig med at der skabes varig beskæftigelse og tilvejebringes muligheder for oprettelse af nye hjem.

For de 110 mill. kr., som staten siden 1940 har givet som tilskud gennem landvindingsloven, samt ca. 40 mill. kr., der i tilslutning dertil er ydet gennem grundforbedringsloven, er der gennem de 150.000 ha, som arbejderne har omfattet, skabt et varigt årligt samfunds-



Udgravning til bygning af pumpestation i Visborg enge.

mæssigt udbytte på 120 mill. kr., hvoraf 90 mill. kr. er årlig merbeskæftigelse. De penge, staten her har investeret, er givet godt ud, og der må i dette ligge en tilkendegivelse til at fremme landvindingsarbejdet i så kraftigt et tempo som muligt.

Det er fremhævet tidligere, og det skal her gentages, at landvindingsarbejdet hidtil for den alt overvejende dels vedkommende er foregået »på landjorden«, og der er her stadigvæk store opgaver at løse, men før eller senere vil det vise sig nødvendigt at udvide arbejdet også til dele af søterritoriet, og der bør stiles mod snarest muligt at få et eller flere landvindingsarbejder på søterritoriet bragt til udførelse, således at der i tide kan indvindes de fornødne erfaringer.

Den nedgang i dræningsarbejdet, som indledtes for nogle år siden, er fortsat i 1957. Dette var helt i sin orden, hvis forholdet skyldtes, at der ikke findes flere arealer, der trænger til dræning, men det er jo desværre langt fra tilfældet. Der er fordelt over hele landet fremdeles meget store områder, der yder for lille en afgrøde på grund af utilstrækkelig eller manglende afvanding, og så længe det er tilfældet, bør dræningsarbejdet fortsætte for fuld kraft.

Selv om forholdet er det, at de såkaldt vanskelige arealer efterhånden kommer til at udgøre en stigende procentdel, og selvom den



For 50 år siden var dette areal i Frederiks nøgen hede. Nyslået agerhø (på høstativer fra Hedeselskabets virksomhed i Brande) fortæller om en stor afgrøde i 1958. Et velformet hvidgranhegn værner marken.

gennemsnitlige udgift til dræning er stigende pr. arealenhed, så er det urimeligt at så mange arealer får lov til at henligge i en tilstand, hvor de yder for lidt. De fremskridt, der gennem de senere år er gjort på det dræntekniske område, især gennem forskningsafdelingens arbejde, har medført, at opgaver, som vi tidligere måtte lade ligge, nu kan løses på fuldt tilfredsstillende måde.

Den dom, som Vestre Landsret fornylig har afsagt i en sag mellem en dambruger og landbrugsministeriet (i egenskab af arbejdsherre i en landvindingssag) og som i virkeligheden fastslår, at det er vanskeligt eller umuligt for landbruget at gardere sig mod erstatningskrav i forbindelse med afvandingsarbejder, selvom arbejdet gennemføres under iagttagelse af de forskrifter vandløbslovgivningen anviser, kan i tiden fremover komme til at lægge en følelig dæmper på landvindings- og grundforbedringsarbejdet, fordi der nu er indført et ikke ubetydeligt risikomoment. Såfremt der ikke skal slås alt for meget i stykker, må der på en eller anden måde skabes en virkelig klaring på disse forhold. Ingen vil eller kan underkende dambru-



»Bigården« i Gudum-kolonien.

genes betydning som valutaskabende erhverv, men hvis den afsagte dom medfører, at værdifulde landvindings- eller grundforbedringsarbejder hæmmes eller forhindres, er konsekvenserne af den afsagte dom uoverskuelige for landbruget.

En stor del af vore landbrugsjorder er stadig kalktrængende, og det er meningsløst, fordi vi har kalk og mergel nok her i landet, og vi har fortrinlige metoder til bestemmelse af kalktrangen. I en tid, hvor landbruget må lede med lys og lygte efter foranstaltninger, der kan forøge og billiggøre produktionen, er afhjælpning af kalktrangen en af mest virkningsfulde og billigste, der findes. Hedeselskabet må derfor finde det uheldigt, at den impuls og støtte til fremme af kalkningsarbejdet, som fragttilskudet til transport af kalk og mergel udgjorde, nu er bortfaldet. Det må heller ikke overses, at den nyttige kontrol med kvaliteter og pligten til at lade foretage kalktrangsundersøgelse samtidig er gået tabt. Mon ikke dette spørgsmål bør tages op til fornyet undersøgelse.

Blandt de midler, der må tages i anvendelse i de kommende år for at fremme og sikre produktionen af landbrugsafgrøder, har dyb-

debehandlingen især af de jorder, der på den ene eller anden måde har uheldig lagdeling, fået en fremtrædende plads. Problemet er ikke nyt, men det er først gennem de senere års udvikling af tilstrækkelig kraftige traktorer, at betingelserne for fremstilling af de til dybdebehandlingen påkrævede redskaber er tilvejebragt. Hedeselskabet ser det som en opgave at medvirke efter bedste evne ved løsningen af de mangesidige problemer, der melder sig på dette område, dels ved til maskincentralen at anskaffe det fornødne materiel, dels ved gennem et intensivt forsknings- og forsøgsarbejde at klarlægge virkningen og dermed værdien af den dybere jordbehandling. Betydningsfulde resultater er allerede nået, og der kan herunder peges på den store virkning i afvandingsmæssig henseende, som dybdebehandlinger har og dermed på de besparelser, den åbner mulighed for, men der er spørgsmål nok, hvis løsning trænger sig på. Ifølge sagens natur kan der ikke forventes opnået endegyldige resultater straks, idet dybdebehandlingen i udpræget grad er en foranstaltning på længere sigt, men de praktiske landmænd presser på, fordi de er klar over de muligheder, der foreligger. Der er derfor grund til at fremhæve, at Hedeselskabet kun går med til at anbefale dyb jordbehandling enten det så drejer sig om pløjning eller undergrunds-løsning, såfremt det gennem en grundig jordbundsundersøgelse er sandsynliggjort, at der kan opnås en fordel derved.

Spørgsmålet om fortsættelse af den systematiske undersøgelse af Danmarks moser og herunder kortlægningen af de talrige afgravede arealer, der henligger i ukultiveret stand, er atter taget op, og det må håbes, at dette arbejde kan fortsættes og fuldføres i de kommende år.

Det danske Hedeselskabs arbejde er fremdeles omfattende og mangfoldigt, og selskabet stræber efter at leve op til den tillid fra befolkning og bevillingsmyndigheder, som det har nydt i snart hundrede år.

Jyllands heder er forvandlet til skov og landbrugsjord og udstrakte områder af ager og eng er forbedret gennem mergling og afvanding, men arbejdet bliver aldrig færdigt. Kravet om bedre udnyttelse af Danmarks jord og trangen til øget beskæftigelse fordrer stadig indsats af forskning og arbejde.

Vi bygger vort virke på solide traditioner og søger samtidig efter evne at udvikle vort gamle selskab i overensstemmelse med, hvad tid og forhold kræver.

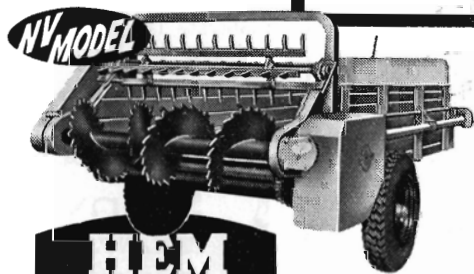
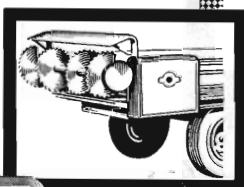
AKTIESELSKABET
NORDISK BRANDFORSIKRING

ALLE ARTER FORSIKRINGER
GRØNNINGEN 25 – KØBENHAVN

Spred staldgødningen med

HEM GØDNINGSSPREDERE

HEM traktor- og landbrugsvogne leveres i forskellige størrelser og sporvidder med lastevne fra henholdsvis 2 og 2 1/2 t. Godkendt til erhvervskørsel.



HEM
Maskinfabrik
TELF. 26

Børnelammelses- og ulykkesforsikring

Den gensidige
Landbo-Sygeforening
Vesterbrogade 15
København V
Telef. 6659 - 5974

H. Theut

VIBORG - Tlf. 1559 . 1560

Brunkul - Mergel - Kalk
Midtjysk Brunkul Industri
Tlf. Kølkær 28 x

Katrinebjerg Teglværk
Tlf. Hejnsvig 17

Mursten - Drænrør



LOMBORGS PLANTESKOLE

GRANHØJ v. AALBORG
TLF. 2 01 01 TLF. 3 40 40

Stort farveillustreret katalog
sendes gratis
på forlangende

**Mejeriernes og Landbrugets
ULYKKEFORSIKRING**

Telefon Minerva 380
Gensidigt selskab

*
Ansvarsforsikring



Vester Farimagsgade 19
København V.

*
Automobilforsikring

Kloakrør — Landbrugsrør
Monierrør — Spidsbundsør
Mærket Δ 33, leveres overalt

Ringsted Cementvarefabrik og Tømmerhandel A/S

Hovedkontor tlf. Ringsted 468
Fabrik: Hedehusene, telef. 18
— Birkerød — 468

Midtjyske Teglværkers Salgskontor S. m. b. A.

Telefon Skive 1030

Alle størrelser i drænrør leveres

Telefon Viborg 1330

AALBORG 
AKVAVIT.



GENERAL MOTORS AUTOMOBILER

Lager af gode, brugte vogne

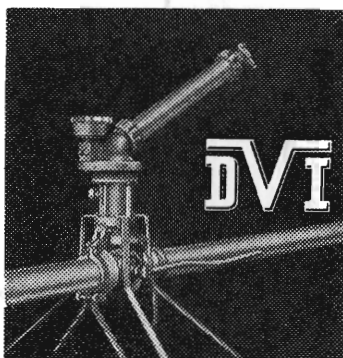
PETER HENRIKSEN

DUMPEN 12-14

Telefoner 1250-1251-1252-874 Rigstlf. 4

VIBORG

Stort autoværksted . Malerværksted . Fabrik for cylinder service
Diesel autoelektrisk afdeling . Lager af reservedele og tilbehør



VANDINGSANLÆG

med Kanoner eller Sprinklers



DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj, Fredericia

Tlf. Erritsø 128

Randers

MØRTELVÆRK OG
BETONRØRSFABRIK

v/ Marius Ødum

Kristrup pr. Randers
Tlf. 400 Randers fri not.

Kun Δ mærkede varer
føres

Største lager
Bedste kvaliteter
Forlang tilbud

Stenvad

CEMENTSTØBERI

Telf. 6 Stenvad

Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres

Altid leveringsdygtig



SKANDIA jordbrugskalk -

SKANDINAVISK KALK & KRIDT I/S

Aalborg: telefon 2 92 55

Værket: telefon Sdr. Tranders 110

Alt i cementvarer,

rør i alle gængse størrelser efter ingeniørf. normer

Tjæreborg Cementstøberi,

Hurtig levering

Telefon 21

Reel betjening

Til alle slags bygninger

DANSK

ETERNIT

TAG- OG VÆGBEKLÆDNING

DANSK ETERNIT FABRIK A/S
AALBORG

SALGSKONTOR:
KAMPMANNSGADE 2 . KBHVN. V
TELEFON: MINERVA *2222



Trifolium Frø



KØBENHAVN

RANDERS

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING ...

På jorder med fintsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (»hundekød«) omkring stødfugerne.

Spørg Hedeselskabet.

ELEMENTBROER

Jernbetonspunplanker — Specielle emner efter opgave.

N. SKYTTÉ

Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 601—602

Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 214

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Rødkjærsbro Cementvarefabrik

ved I. T. Birk . . Telef. Rødkjærsbro 14

FØRER KUN Δ MÆRKEDE VÆRER

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres

Forlang tilbud

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

af *C. M. Christensen, Aarhus*

Telefon Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12

Fabrikation af jordbrugskalk samt foderkridtmel

Kjellerup Betonvarefabrik

ved I. T. Birk — Telefon 45 Kjellerup

Efter kl. 17: Rødkjærsbro telefon 14

FØRER KUN Δ MÆRKEDE VÆRER

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres

FORLANG TILBUD

HØJSLEV TEGLVÆRKER A/S

Prima, røde drænrør

i størrelse fra 2 til 15 tommer

Indhent tilbud - Tlf. Højslev 3

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby - Telf. 1055 (2 lin.)

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15

Lørdag: Kl. 9—13

Aftenekspedition:

Fredag: Kl. 19—20

Filialer:

Karup

Flyvestation Karup

Mammen

Philipsen & Hall [^]/_s

Sct. Mathiasgade 88 . Viborg

Elektriske anlæg

Vandværksanlæg

Telefon 173 og 174

Røde drænrør

indtil 16" diameter

A/S Hvorslev Teglværk

pr. Ulstrup - Tlf. 67 Ulstrup

Krogsgades Cementstøberi

. Halvorsen & Sønner

Kontor

Dannebrogsgade 22, Aarhus

Telefo * 2 55 99

Ny fabrik i Veilby

Alt i betonvarer D. S. 400



Brug **RANDERS
RØR**

HAMMERUM HERREDS

Spare- og Laanekasse

Herning - Telf. 10 . 314

Østergade 6

Kontortid: 10-12,30 og 14,30-17

Tårnsilosten

Drænrør

Baumadæk

Tagsten

Mursten

KÄHLERS Teglværk

Korsør

Kaas- Briketter

Hovedforhandler:

Nordjyllands

Kulkompagni

Nørresundby

Telf. 4227 . 4228

Fabrik: Kaas

Telf. Kaas 11

Teglværkernes

SALGSKONTOR

ESBJERG

Telefon 265 - 546

Drænrør

2"—15"

Mursten - Tagsten

E. DALGAARD SØRENSEN %
AARHUS TELF. 578 00





Årligt forbrug af nåletræ:

30 000 rm brænde

12 000 rm kasetræ

5 000 m³ tømmer

NOVOPAN TRÆINDUSTRI

Pindstrup - Telefon 13*